

ДОЛІ ЛЮДСЬКІ

Повернулися із заслання,

Саме родині Швеців належить одна із трагічних сторінок історії України. Звісно, мільйони українців зазнали подібних знущань на шляху до свободи і незалежності. Вони боролися, знаючи, що страждання наповнять їхні серця, що біль терзатиме їхні душі, що на кожному кроці на них чатує смерть. Однак уперто йшли вперед, бо іншого вибору в них не було.

Людмила Іванівна Гонта (дівоче прізвище – Швець) живе у селищі Квасилів. Народилася жінка в с. Розваж Острозького району. На березі Горині стояла невеличка хатина Івана Макаровича Швеця, батька одинадцятьох дітей, з яких вижили шестеро: Іван, Дмитро, Трохим, Анастасія, Євгенія і Людмила. Однак у кожного з них був свій термін життя, міцно пов'язаний із національно-визвольною боротьбою України від усіх поневолювачів.

У 1941 р., разом із війною, розпочалися й масові арешти української інтелігенції. Найстаршого брата Івана, 1921 р. н., совети заарештували як буржуазного націоналіста. Працівники НКВС жорстоко катували його в Рівненській в'язниці. Він мав лише 19 років, коли пішов із життя від пережитих знущань.

Брата Дмитра, якому було 22, заарештували як дезертира, що ухилявся від демобілізації на фронт, і відправили до Дубенської в'язниці. Хлопець намагався втекти, проте не зміг. Коли перестрибував огорожу, в нього вцілили розривною кулею...

26-річний брат Трохим взявся поширювати листівки антирадянського змісту, які закликали населення до боротьби з ворогами. Одної ночі він клеїв їх на вагонах потяга, що йшов на фронт зі станції Оженіно. Тут його і схопили енкаведисти. Нещадно б'ючи, один із них пошкодив Трохимові пальцем ліве око, назавше зробивши хлопця інвалідом. А потім термін – 10 років у ГУЛАГу на Колимі. Як і інші брати, він – учасник національно-визвольних змагань 1941-1955 років, член формувань ОУН-УПА.

У 1944 році радянська влада знову взялася за українську інтелігенцію. Почалися облави й арешти. Однак УПА не припиняла боротися проти ворогів. Біда не покидала родину Швеців...

Архівна довідка УВС датується 27.01.1993: «1 квітня 1945 року за учасника УПА Швеця Трохима Івановича з села Розваж Острозького району Рівненської

області в адміністративному порядку була виселена його сім'я в складі: батька Швеця Івана Миколайовича, 1891 р. н., матері Швець Ганни Володимирівни, 1900 р. н. і двох сестер – Швець Анастасії Іванівни, 1932 р. н., та Швець Людмили Іванівни, 1941 р. н., які згідно з рішенням Особливої наради при МДБ СРСР від 3 листопада 1945 року визначені на заслання до колишньої Молотовської (нині Пермської) області з конфіскацією їхнього майна...».

За два роки, восени 1947-го, Швець Ганна Володимирівна разом із двома доньками втекла з місця заслання додому, де 6 грудня 1948 року знову була заарештована й етапована на місце заслання з донькою Людмилою. 29 грудня 1948 року була заарештована й дочка Анастасія. На заслання прибула 19 квітня 1949 року. І лише 31 січня 1956 року її звільнили на підставі Постанови Ради Міністрів СРСР від 24 листопада 1955 року.

А 10 лютого 1960 року (через п'ять літ) на підставі Указу Президії ВР СРСР від 7 січня 1960 року з місця заслання звільнилася Швець Ганна Володимирівна.

Документів щодо часу і підстав звільнення з місця заслання Швець Людмили Іванівни в матеріалах архівної справи немає через її малолітство.

У відповідності зі ст. 3 Закону України від 17 квітня 1991 року «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» чотири члени родини Швеців вважаються реабілітованими. Батько родини помер 20 січня 1950 року на місці заслання.

а вдома - ні хати, ні землі

Лише старшим сестрам Людмили Іванівни – Галини й Євгенії – вдалося уникнути переселенської долі, спочатку переховуючись у рідного дядька Василя, а згодом – у тітки Марії.

Ось так зі спогадів Швеців описують страшний епізод трагедії цієї родини Іван Шевчук та Віра Наглюк-Шарко: «Чекісти знали склад сім'ї Швеців і тому відразу зрозуміли, що всіх немає. Вони стали немилосердно бити прикладом гвинтівки по голові Івана Макаровича, вимагаючи, щоб він сказав, де інші. Нещасний впав, втративши свідомість. Носом і вухами струмочками стікала кров. Тоді нелюди переключилися на катування його вагітної дружини Ганни. Батьки мужньо перенесли тортури, але своїх доньок-втікачок не видали. Вже в дорозі у вагоні-товарняку Ганні стало погано і вона передчасно народила хлопчика. Чекіст-охоронець, що їх супроводжував, підійшов до породіллі, узяв іще живу дитинку за ніжки і холоднокровно викинув немовля по ходу потягу в тайгу на корм звірам...». («На життєвих перехрестях», 2010).

У Пермській області Швеці працювали в допоміжному господарстві з утримання інвалідів війни й трудового фронту за вимогами суворих правил заслання. Умови проживання прирівнювалися до в'язничних. Людмила Швець у зв'язку з неповноліттям на обліку в спецкомендатурі не була.

Ганна Володимирівна безкінечно сумувала за українською землею, за рідною хатою, за власним хазяйством, яке було чималеньким... Людмилі на той час було п'ять, а Настуні – п'ятнадцять років, коли їхня мати таки наважилася таємно втекти з чужини. Шлях був тернистий, без грошей і документів...

«У Москві, – розповідає Людмила Іванівна, – допоміг військовий офіцер, взявши квитки для нас, втікачів, до Острога. Важкою і виснажливою далася нам ця дорога додому. Хто ж знав, що даремною... Весною ми встигли обробити свою землю (3,6 га), засіяти її, а восени совети дізналися про нашу втечу з Сибіру. На початку грудня 1948 року маму і мене знову відправили на попереднє місце заслання. А сестру Анастасію – в кінці грудня, бо вона ще намагалася сховатися від цього лиха. У потягу бідну дівчину мало не згвалтували чекісти-охоронці, якби не захистили сторонні жінки, арештантки. За своє спасіння відбулася сестра лише по-

ламаними ребрами. Звільнили Анастасію у січні 1956 року.

Брат-інвалід Трохим десять років працював на копальнях Колими, добуваючи золото. Звідти, після звільнення, приїхав до матері у Пермську область, був із нею там іще п'ять років, оженився й залишився в Росії. Повернутися в Україну мамі й мені дозволили в лютому 1960-го».

На той час Людмилі Іванівні було 19 років. Дуже хотілося жити в Розважі, у своїй колишній хаті, однак її вже не було, бо стояла на самому березі Горині. Її знесли, аби укріпити береги, землю забрали й обробляли зовсім чужі люди, тепер – орендарі. Іще в Росії Людмила Швець закінчила торговельно-кулінарний технікум й отримала професію кухаря, пропрацювавши ним усе життя. Більшість років – у Рівному. 1963-го вийшла заміж за Адама Антоновича Гонту. Народила сина Олександра і доньку Оксану, нині має внуків, правнуків.

Як тільки Україна отримала незалежність, вступила Людмила Іванівна до Рівненської міської організації НРУ. Справжній дух українки живе в ній із дитинства. Тепер пригадує перші зустрічі з Василем Червонієм, бо, активно захоплюючись громадською діяльністю, знайшла в ній зміст свого життя, снагу і натхнення. Увесь цей час із 1991 року вона зі своєї мізерної пенсії жертвує на будівництво українських церков.

У Квасилівці Людмила Іванівна Гонта (Швець) купила квартиру в малосімейці після смерті чоловіка. У наш новий храм Св. Петра і Павла УПЦ купила корогви.

Цікава історія. Діти дали гроші мамі на нові чоботи, а вона вирішила, що ці кошти більше потрібні храмові. Якийсь час приховувала, куди «пішли» її нові чоботи. А коли зізналася, зрозуміла, що своїх дітей не здивувала – не вперше!

Двічі на рік поправляє здоров'я у Клеванському госпіталі. Каже, що це рятує від хвороб і витрат на ліки. Дякує, що не забувають про неї як про учасницю національно-визвольного руху України. Важкі спогади стискають серце. Справжня українська родина – тверде підґрунтя її нинішніх днів, щастя її дітей і всіх майбутніх поколінь. «Слава Україні!» – так вітається Людмила Іванівна. «Героям слава!» – чує у відповідь і посміхається: «Таки не даремно дається людині життя».

Анна ЛИМИЧ